УДК 911.2(577.4) DOI: 10.32626/2307-4507.2023-29.44-48

Ганна ЧЕРНЮК[1], Ігор КАСІЯНИК[2], Борис МАТВІЙЧУК[3], Ольга МАТУЗ[4]

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

e-mail: [1]cherniuk@kpnu.edu.ua, [2]kasianyk@kpnu.edu.ua, [3]matviychuk.borys@kpnu.edu.ua, [4]matuz@kpnu.edu.ua;
ORCID: [1]0000-0003-3916-8989, [2]0000-0003-2612-7969, [3]0000-0003-0026-6442, 40000-0002-3233-9565

ВИКОРИСТАННЯ БІБЛІЙНОЇ МЕТОДОЛОГІЇ У ВИХОВАННІ ТА ФОРМУВАННІ СВІТОГЛЯДУ СТУДЕНТІВ НА ВЧЕННЯ ПРО НООСФЕРУ

Анотація. Поради, закони, заповіді, принципи Біблії обумовлюють існування життя людини. Вони є методологічною основою навчально-виховного процесу. Книги Біблії містять інформацію про створення світла, атмосфери, суші і океанів, біосфери і людини, про зв'язки та взаємовідносини між людиною, суспільством і природою. Пропонується вивчати книги Біблії з науково-дослідних та навчально-виховних позицій. Не має жодного наукового закону або догми, які не можна знайти у біблійних писаннях посередньо чи безпосередньо. На основі багаторічного досвіду викладання фізичної географії встановлено чотири послідовних ступені формування світогляду студентів на проблеми взаємодії суспільства, людини і природи та поняття про ноосферу в процесі вивчення географічних дисциплін від 1-го до 5-го курсів: загальноосвітній, загальний географічний, теоретичний і філософський.

За результатами аналізу вчення В. І. Вернадського та сучасної науки про біосферу та ноосферу, про сонячно-земні зв'язки фізичної і живої речовини та виникнення і еволюцію живої речовини і біосфери встановлено, що ноосфера по суті є духовною сферою розумової діяльності кожної людини і людства в цілому в континуумі простору-часу. Ноосфера є духовною частиною біосфери, вона народжується й існує разом з народженням й існуванням людини і людства, а після біологічної смерті вона припиняє існування в матеріальній системі біосфери та переходить на духовний рівень існування, поза вимірами нашого матеріального світогляду. Всіма природними і суспільними явищами та процесами керує духовна сфера, яка включає і сферу людського розуму – ноосферу. Земні оболонки і біосферу було створено для життя і життєдіяльності людини з усіма необхідними космічно-планетарними екологічними умовами.

Ключові слова: фізична географія, суспільство і природа, світогляд, виховання, Біблія, духовна сфера, біосфера, ноосфера, теосфера, геосистема

Постановка проблеми. Вже багато років в освітніх закладах втілюється ідея демократизації та гуманізації навчально-виховного процесу і державних стандартів освіти. Ідея демократизації перш за все дозволяє викладачу будувати свою роботу, використовуючи різні методології, методи і методики, шукати нові підходи при викладанні суто спеціальних і обов'язкових загальноосвітніх дисциплін. Ідея гуманізації будується на викладанні дисциплін на принципах гуманізму. Взагалі всі наукові дослідження і загальноосвітні дисципліни повинні будуватися на принципах гуманізму, на практичному використанні їх досягнень і результатів на користь людини, на оцінюванні, що несе та чи інша догма, те чи інше відкриття для людства – добро чи зло. Ці питання загострилися через відкидання методологічної основи науки, тобто діалектики і діалектичного матеріалізму. Діалектичний матеріалізм завжди був і буде основою для принципів демократизації і гуманізму. Місце ідеологічної бази почала заповняти релігія. Але релігія це також наркотик для народів, можливо ще гірший ніж ідеологія комунізму. Проте є книга, яка розкриває нам всі таємниці нашого життя, всі його заповіді і закони, наслідки порушення законів і заповідей, шляхи виправлення, покаяння та повертання до правди. Це Біблія (бібліотека з 66 книг) – найдавніша, найцікавіша, найпопулярніша, наймудріша книга в світі. Там є і педагогічні принципи, і моральні принципи, і демократичні і гуманістичні принципи, і приклади, і досвід, і ідейно-духовна база, яку доцільно використовувати для виховання і при викладанні любої дисципліни, на будь-яких видах аудиторних і позааудиторних занять [Біблія у перекладі Івана Огієнка, 6, 7, 11, 12, 14].

Перебудова природничо-наукової картини світу на початку XX століття сталася на основі теорії відносності, корінної зміни ряду основних понять теоретичної фізики, зокрема, простору. часу, атома, електромагнетизму. Відкриття квантової механіки, теорії відносності, релятивістської космології, переворот у біологічних науках, створення вчення про живу речовину та її місце в космосі привели до значних змін пануючих концепцій «ньютонівської картини світу». Спеціалізація та звуження наукового кругозору відбулися в зв'язку з диференціацією науки на базі точних наукових методів. Тенденція до диференціації знань уявляє собою тільки один бік розвитку. Другий бік – це інтеграція, злиття різних областей знання і наукових напрямів, виникнення пограничних наук (геофізики, геохімії та інших). Найвищий універсальний рівень знань складають філософські закони і принципи, які визначають певну структуру наукової картини світу (визнання матеріальності світу, його єдності, розвитку, невичерпності, закону протилежностей, простору, часу, матерії, енергії тощо). Формування природничо-наукової картини світу базується на використанні принципів, законів і категорій діалектики. Причому філософські і природничо-наукові докази і закони тісно взаємозв'язані і підтверджують одне одного.

Аналіз попередніх досліджень показує, що першість у створенні наукового світогляду і узагальненні даних і теоретичних уявлень про еволюцію всесвіту і життя належить фізико-математичним наукам (квантова механіка, теорія відносності, космологія, астрономія, фізика, молекулярна біологія). Передумови для створення цілісної наукової картини світу з визначенням місця живої речовини виникають на основі вчення В. І. Вернадського про біосферу як космічно-планетарне утворення. В. І. Вернадський [1, 2, 3, 11] доповнив наукову картину світу вченням про живу ре-

© Ганна ЧЕРНЮК, Ігор КАСІЯНИК, Борис МАТВІЙЧУК, Ольга МАТУЗ, 2023

човину, яка є повноправним компонентом матеріального світу, як і фізична матерія (атоми, фізичні поля), яку він назвав «косною» речовиною. Живою речовиною В.І. Вернадський назвав сукупність живих організмів, зведених до їх маси, хімічного складу і енергії. Жива речовина в біосфері нерозривно зв'язана з оточуючим середовищем біогенними потоками атомів: своїм диханням, живленням і розмноженням. Процеси життєдіяльності проявляються як геологічна сила планетарного масштабу.

Диференціація наук і знань на сучасному етапі привели до того, що Земля, як єдина система, випадає з поля зору вузькоспеціалізованих дослідників. Інтенсивний розвиток досліджень в інтегрованих нових областях знання, таких як конструктивна географія, екологія людини, космічне землезнавство та інших, повертає науку до нового рівня вихідного об'єкта – цілісної планетарної системи, цілісності біосфери і географічної оболонки, цілісності земного середовища [1, 2, 3, 6, 8, 9, 11, 13, 14]. За матеріалами сучасних міжнародних конференцій велика увага приділяється інтеграції природничих та екологічних досліджень з фундаментальними науковими напрямками [4, 5, 6, 7, 12, 15]. Велике значення має розробка та впровадження інноваційних проектів, програм, методик та технологій у природничо-наукову освіту. Таке технологічне забезпечення STEM–освіти є основою формування світоглядно-ціннісних аспектів при підготовці фахівців природничого напряму [4, 5, 11, 15].

В умовах реформування освіти і школи на принципах гуманізму і духовної педагогіки звертається увага на практичне використання біблійних теорій, аксіом і законів [7, 12]. Мартін Лютер писав: «Я дуже боюся, що вищі навчальні заклади зробляться воротами пекла, якщо в них не буде ретельно вивчатися Святе Писання і юнацтво не буде ним керуватися. Я нікому не бажаю відправляти свою дитину туди, де Святе Писання не займає головного місця. Навчальний заклад, в якому не вивчається належно Слово Боже, незабаром повинен бути реорганізований» (Д'Обіньє, т.6) [12]. Та ось до якого висновку прийшов французький вчений Леконта дю Нюї (1883-1947): «Усі ті, хто бездоказово і систематично роблять зусилля витравити ідею Бога, здійснюють низьку і антинаукову справу. Я вступив у життя з модним на той час скептицизмом. Мені було потрібно 30 років праці в лабораторії, щоб переконатися, що мене свідомо обманули ті, в обов'язки яких входило мене просвітити, хоча б просто признавшись у своєму незнанні. Якщо ми правильно розшифрували знамення часів, людство знайде своє спасіння лише в релігії, заснованій на глибокій християнській вірі, яка черпає життя у своїх початкових ідеалах, в релігії, обізнаній в сучасних досягненнях науки… Ніколи ще за 2000 років існування церкви, до неї не верталися з таким настирливим закликом, ніколи ще вона не мала такої можливості здійснити своє призначення, дати людству надію і вказати йому шлях життя» [7, 12].

Актуальні проблеми глобальної і регіональної екології, питання екології людини, прикладні завдання екологічного прогнозування і експертизи великих промислово-господарських проектів та екологічного регулювання можуть вирішуватися та розвиватися лише на основі досліджень, в центрі яких стоять планетарно-космічні системи біосфери [1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9]. В процесі викладання природничих наук, зокрема загальної і регіональної фізичної географії, біогеографії, ландшафтознавства, загальної екології, авторами статті проводилися дослідження цих питань і проблем в теоретичному, навчальному і прикладному аспектах [6, 10, 11, 13, 14]. За результатами багаторічних досліджень сформувалися уявлення про співвідношення і суттєвий зміст понять про географічну оболонку, біосферу і ноосферу, які розглядаються при вивченні відповідних дисциплін за навчальними програмами ЗВО. Луї Пастер писав: «Світ сміятиметься колись з нашої модерної матеріалістичної філософії. Бо ось, чим я більше вивчаю природу, тим більше зростає моє здивування і остовпіння перед ділами Творця». Це так, але без філософії майже неможливо зрозуміти глибину, ширину і висоту біблійного слова.

За результатами досліджень відомо, що наука взагалі не вирішує і не заперечує питань про існування Бога Творця. Немає жодного наукового закону або догми, які не можна було-б знайти у біблійних писаннях посередньо чи безпосередньо. Особливо, коли все розглядати в духовному світі, з творчим підходом, з намаганням і правдою знайти істину. І тоді не треба буде сумніватися над відповіддю на питання «що є найбільш важливим і цінним на землі: сама людина, чи її діла і творіння?». Бо нічого не може і не зможе ніхто створити або зробити кращого, ніж Творець. Кожне наукове відкриття тільки підтверджує Його могутність і велич. Тому в основі методології сучасної психології і педагогіки мають стояти біблійні принципи, наприклад, з Євангелії від Матвія: «Так всяке дерево добре приносить і плоди добрі, а зле дерево приносить і плоди злі» (7: 17); «Не може дерево добре приносити плоди злі, і не може дерево зле приносити плоди добрі» (7: 18); «Учень не вищий від учителя, і слуга не вищий від господаря свого» (10: 24):. «Достатньо для учня, щоб був він, як учитель його, і для слуги, щоб був, як господар його» (10: 25) [Біблія у перекладі Івана Огієнка].

В роботі «Научная мысль как планетарное явление» [1, 2] **В. І. Вернадський** розглядає наступний крок еволюції біосфери: «Ми якраз переживаємо її яскраве входження в геологічну історію планети («її» – тобто небувалої геологічної сили людства, яка з підсиленням темпів охоплює всю планету). В останнє тисячоліття спостерігається інтенсивне зростання впливу одного виду живої речовини – цивілізованого людства – на зміни біосфери. Під впливом наукового мислення і людської праці біосфера переходить в новий стан – **в ноосферу**» [1, с.19]. В. І. Вернадський підкреслює, що біосфера XX століття перетворюється в ноосферу, створену перш за все розвитком науки, наукового розуміння і основаного на ній соціального господарювання людства: «Темп його стає цілком незвичайним і небувалим, в ході багатьох століть. В 1926-27 роках я прирівняв його до вибуху наукової творчості» [1, с.31; 2; 13].

Академічна наука 1980-90-х років [3, с.46-47] дає наступне визначення ноосфери: «в умовах розвертання науково-технічної революції під ноосферою слід розуміти земний планетарний і космічний простір,

який перетворюється і управляється людським розумом, який гарантує всебічний прогресивний розвиток людства». Ноосфера – це єдина система, що включає всіх людей – виробництво – природу і розвивається на основі нових соціальних законів в інтересах сучасного і майбутнього людства. Всебічний гармонійний розвиток можливий лише тоді, коли управління системою базується на знаннях природно-історичних закономірностей [3, 8, 9].

Академік А. В. Сидоренко під ноосферою розуміє сферу взаємодії природи і суспільства, в межах якої розумна діяльність людини стане головним визначальним фактором розвитку. Він вважав, що термін «ноосфера» відповідає термінам «техносфера», «антропосфера», «соціосфера» і що В.І. Вернадський вніс в це поняття матеріалістичний зміст, показавши, що ноосфера – це вища стадія біосфери, обумовлена виникненням та розвитком людства, яке, пізнаючи закони природи та удосконалюючи техніку, стає великою геологічною силою [9].

Академік Н. І. Моїсеєв [8] констатував, що ноосферу може створити лише розумна діяльність людства, яка базується на ґрунтовних наукових дослідженнях, на досконалому пізнанні законів розвитку природи, суспільства і людини, в умовах мирного існування та припинення гонки озброєнь. Поряд з поняттям «ноосфера» академічна наука розглядає також поняття «техносфера», «соціосфера», «антропосфера» та інші, а процес перетворення біосфери в епоху науково-технічного прогресу трактується як техногенез: «Техногенез – це геологічна діяльність людства, озброєного технікою, цілеспрямований процес перебудови біосфери, земної кори і навколоземного космосу в інтересах людства». «Процес техногенезу викликає чисельні явища, так звані техногенні, формує різноманітні техногенні об'єкти (форми рельєфу, ландшафти та ін.), а також впливає і на саму людину» [3, 8, 9, 11].

В узагальнюючих філософських методологічних дослідженнях 1980-2020-х років в умовах сучасної НТР, простежується інтеграція виробництва, науки і техніки [8, 9, 11, 13]. Тому перехід до ноосфери розглядається через техносферу: «біосфера – техносфера – ноосфера». Проте В. П. Казначеєв [3], посилаючись на В.І. Вернадського, вважав, що є лише одна послідовність «біосфера – ноосфера», а шляхи та механізми переходу різні в залежності від космічних, глобальних та регіональних масштабів. Прикладом перетворення біосфери в ноосферу вважають збільшення кількості та площі заповідних об'єктів. Загалом радянські та пострадянські вчені, в тому числі філософи наповнюють термін «ноосфера» матеріалістичним змістом, розглядаючи її як метасистему, що виникає при взаємодії соціальної сфери та природного середовища. При цьому вона включає певні необхідні речовинно-енергетичні передумови та умови розвитку суспільства.

Справжнє **вчення про ноосферу** розглядає її по суті як духовну сферу розуму. Термін «**ноосфера**» вперше введений у науку в 1927 році Ле Руа у Франції. Він складається з двох слів: «ноос» – розум і «сфера» – оболонка. Ле Руа вважав, що в розвитку біосфери наступає «**Психозойська» ера**. За Тейяр де-Шарденом навколо біосфери і над нею утворився **«мислячий пласт»** в зв'язку **з появою людини** та розумовою діяльністю людства. П. Тейяр де-Шарден створив вчення про ноосферу [10, 13, 14]. Його праці проаналізовано в монографії «Материалистическая диалектика как общая теория развития» [10, 13]. Праця Теяра де-Шардена **«Феномен человека»** перекладена у видавництві «Прогрес» [10, 13]. Він вважав, що основними сходинками в процесі розвитку та ускладнення космічної матерії – **космогенезу**, відносно нашої планети виступає **геогенез**, який переростає в **біогенез**, а з біогенезу після виникнення людини формується сфера розвиваючого розуму – **ноогенез**. Відповідно біосфера (жива природа) переходить у ноосферу (сферу розуму), яка на вищій стадії розвитку досягає духовного рівня, тобто **«теосфери».** Слід відмітити, що Тейяр де-Шарден спрогнозував сучасні спроби об'єднання зусиль науки і релігії: «якщо у людства є майбутнє, то воно може бути уявлено лише у вигляді якогось гармонійного примирення свободи з плануванням і об'єднанням в цілісність, яка включає: розподіл ресурсів земної кулі; регулювання прагнень до вільних просторів; оптимальне використання сил, звільнених машинами; фізіологію націй і рас; геоекономіку, геополітику, геодемографію». Організація наукових досліджень повинна перерости в раціональну організацію Землі. Тейяр де-Шарден відмітив: «хочем ми того чи ні, всі ознаки і всі наші потреби конвергують в одному напрямку – нам потрібна і ми починаємо її творити за допомогою і за межами всякої фізики, всякої біології і всякої психології – **енергетика людини**. В ході цієї, розпочатої побудови, наша наука, зосередившись на людині, буде все більше ставати лицем до лиця релігії». «**Релігія і наука –** дві нерозривно зв'язані сторони, або фази, одного і того ж повного акту пізнання, який тільки один зміг охопити минуле і майбутнє еволюції, щоб їх розглянути, виміряти і завершити. У взаємному підсиленні цих антагоністичних сил, в єднанні розуму і містики, людському духу самою природою його розвитку призначено знайти вищу ступінь своєї прозорливості разом з максимумом своєї життєвої сили» [10, с.295]. На жаль, поки що більшість релігій не займаються науковим аналізом та пізнанням першоджерел біблійних законів і принципів.

Якщо «теосфера», як вища стадія розвитку ноосфери, базується на об'єднанні досягнень науки і релігії, то на нашу думку це не заключна сходинка розвитку. Всіма процесами розвитку, всіма сферами та переходами від одної до іншої керує Творець, який дає і забезпечує існування життя. Він посилає Духа життя і все оживає та розвивається, а коли забирає – все повертається в прах, розпадаючись на молекули і атоми. З першої книги біблії «Буття» витікає, що спочатку було створено космічно-планетарні умови для виникнення та існування життя: «Спочатку створив Бог небо і землю. Земля була безвидною і порожньою, і темрява над безоднею» Та Дух дбайливо «носився» над водою. Потім по слову Бога з'явилося світло і воно відділене від темряви та названо днем, а темрява – ніччю: «і був вечір, і був ранок: день один». Переклад з івриту слова «йом» може бути не тільки «день», але і «період» чи «епоха». З іншого боку Бог міг все створити моментально. Але поступова послідовність і тривалість певно передбачала поступовий прогрес історичного розвитку науки і суспільства. На **2-й** «день» було створено небесний про-

стір і атмосферу, тобто «твердь» (простір), яка розділила воду під твердю від води, яка над твердю. На **3-й** «день» за Словом Творця води зібралися в моря та океани і з'явилася земна суша, яка виростила з себе рослини (трави і дерева). За науковими даними рослини змінили хімічний склад повітря, адже атмосферний кисень і азот мають атмосферне походження. За книгою «Буття» на **4-й** «день» з'явилися світила і зірки: велике світило – сонце для управління днем, та мале світило – місяць для управління ніччю. Світила створені для відділення дня від ночі та для визначення термінів часу, днів і років, змін періодів часу. На **5-й** день з'являються плазуни у воді і риби та всі водні тварини по роду їх, а також птахи, що літають по тверді небесній. День **6-й** починається творінням різних родів живих істот на суші. Цей «день» завершується створенням **людини**: чоловіка і жінки. Вони одержують благословення та наказ: «плодіться, розмножуйтесь, наповнюйте землю, і володарюйте над рибами морськими, і над птахами небесними, і над всякою твариною, що існує на землі» У другому розділі книги «Буття» пояснюється, що польових чагарників і польових трав'янистих рослин ще не було, і дощі не випадали до тих пір , поки не було людей для обробітку землі.

Таким чином, земні оболонки і біосферу було створено для життя і життєдіяльності людини, відповідно, з усіма необхідними космічно-планетарними екологічними умовами. Більше того, чоловік і жінка після виникнення знаходились у неймовірно сприятливих умовах еденського саду, який вони доглядали, обробляли та берегли. Це була досконала геосистема біоценозів, про які людина мріє і тепер, намагаючись створити їх своєю розумною діяльністю. Однак, ще в Едені стався вибір майбутнього шляху через спрагу пізнання добра і зла, наслідком якого є смерть. Після смерті можливо усі результати наукової, творчої та господарської діяльності людини у вигляді мислячого поля поповнюють «мислячий пласт» біосфери, який обмежується лише границями наукового світогляду людства на сучасному етапі суспільного розвитку. Цілком імовірно, що біосферна матеріальна система Землі потрібна для певного випробування, навчання та переходу людини на вищій духовний рівень існування за межами смертної біосферної системи.

Аналіз співвідношення понять про біосферу і географічну оболонку, про ноосферу та гіпотетичний перехід біосфери в ноосферу, доводить, що ноосферу слід трактувати за суттю як сферу розуму, тобто сферу розумової діяльності людини і людства загалом. **Ноосфера є духовною частиною біосфери**, вона народжується й існує разом з народженням й існуванням людини і людства, а після біологічної смерті людини вона завершує існування в матеріальній системі біосфери та переходить на духовний рівень існування, поза вимірами нашого матеріального світу. Фактично сучасна біосфера переживає фазу техногенезу, особливо військового, але її неможливо перетворити в техносферу, адже вона існує в ноосфері людського розуму, а не машинного, чи електронно-обчислювального.

Таким чином, всіма природними і суспільними тілами, явищами та процесами керує духовна сфера, яка включає і сферу людського розуму – ноосферу. Земні оболонки і біосферу було створено для життя і життєдіяльності людини з усіма необхідними космічно-планетарними екологічними умовами. Після створення чоловік і жінка проживали у дуже сприятливих умовах райського саду, який вони доглядали та берегли. Досконалу екосистему біогеоценозів людина намагається створити своєю розумною діяльністю і за межами раю, де опинилася після того, як поїла плодів пізнання добра і зла разом зі смертю. Можливо після смерті плоди наукової, творчої та господарської діяльності людини у вигляді мислячого поля поповнюють «мислячий пласт» біосфери, який залежить від наукового світогляду людства на сучасному етапі суспільного розвитку. Цілком імовірно, що біосферна матеріальна система Землі потрібна для випробування, навчання та підняття людини на більш високий духовний рівень існування за межами смертного тіла. Духовні сфери можуть існувати у невідомих для науки вимірах простору і часу, в зв'язку з чим смерть можна розглядати, як перехід від матеріального життя в духовне існування.

Ноосферу краще трактувати за суттю як духовну сферу розуму, тобто сферу розумової діяльності людини і людства загалом. Слід констатувати, що практична діяльність може бути розумною або нерозумною з відповідними наслідками. На сучасному етапі розвитку ноосфери не припиняються воєнні конфлікти, протистояння на рівні країн, гонка озброєнь, розповсюдження і удосконалення ядерної зброї, проблеми продовольчих товарів і питної води, проблеми забруднення середовища і утилізації відходів, екологічні проблеми.

Кожне наукове відкриття в теорії і на практиці тільки підтверджує могутність і велич Творця. Тому в основі методології сучасної психології і педагогіки так само, як у природничих науках, мають стояти біблійні принципи, і в першу чергу духовні закони і проповіді, закарбовані у Євангеліях. Методологія духовної педагогіки служить основою для виховання і навчання здобувачів освіти та формування у них високого рівня світогляду на природні закони і закономірності та на причинно-наслідкові зв'язки у всіх геосистемах локального, регіонального і глобального масштабу. В оптимістичному ракурсі остання книга Біблії передбачає, що Земля і всі стихії на ній, пошкоджені людською діяльністю, згорять та буде нове Небо і нова Земля, де вже не буде смерті, не буде криз і катастроф.

Список використаних джерел:

1. Вернадский В.И. Размышления натуралиста. Научная мысль как планетарное явление. Москва: Наука, 1977. С. 10-40.
2. Вернадский В.И. Избранные труды по истории науки. Москва: Наука, 1981.
3. Казначеев В.П. Учение о биосфере. Москва: Знание, 1985. 80 с.
4. Касіяник І., Матвійчук Б., Матуз О., Чернюк Г. Формування світогляду студентів на взаємодії суспільства і природи при вивченні фізичної географії. *Технологічне забезпечення STEM-освіти в умовах підготовки фахівця природничо-математичного напряму*. Міжнародна науково-методична конференція, присвячена 105 річниці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, 26-27 жовтня 2023 р. Кам'янець-Подільський: К-ПНУ, 2023. URL: https://mvf.kpnu.edu.ua/stem-mizhnarodna-naukova-konferentsiia/

5. Кух А. Світоглядно-ціннісні аспекти STEM-освіти. *Технологічне забезпечення STEM-освіти в умовах підготовки фахівця природничо-математичного напряму*. Міжнародна науково-методична конференція, присвячена 105 річниці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, 26-27 жовтня 2023 р. Кам'янець-Подільський: К-ПНУ, 2023. URL: https://mvf.kpnu.edu.ua/stem-mizhnarodna-naukova-konferentsiia/
6. Лихолат В.К., Чернюк Г.В. Континуум простору-часу у розвитку природних процесів. *Міждисциплінарні інтеграційні процеси у системі географічної та екологічної науки*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 7-8 травня 2019 р. Тернопіль: СМП «Тайп», 2019. С. 124-127.
7. Меняев А.Ф., Ковалев С.В. Принципы гуманной педагогики в теории И. Христа. *Реформування освіти і школи: сутність, проблеми, перспективи*. Рівне: РЕГІ, «Тетіс», 1997. С. 33-34.
8. Моисеев Н.И. Человек и ноосфера. Москва: Наука, 1998. 215 с.
9. Сидоренко А.В. Новое в учении о биосфере. Київ: Наукова думка, 1981. 185 с.
10. Тейяр де-Шарден П. Феномен человека. Москва: Прогресс, 1965. 337 с.
11. Чернюк Г.В., Бойко Р.Д. Основи фізичної географії. Київ: ІСДО, 2020. С. 211-229.
12. Чернюк Г.В. Практичне використання біблійної педагогіки. *Реформування освіти і школи: сутність, проблеми, перспективи*. Рівне: РЕГІ, «Тетіс», 1997. С. 205-206.
13. Чернюк Г.В., Федорчук І.В., Касіяник І.П. Вчення про біосферу і ноосферу. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Природничі науки*. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2010. Випуск 2. С. 418-430.
14. Чернюк Г.В., Федорчук І.В., Касіяник І.П., Матвійчук Б.В. Ноосферне поняття відповідальності за природу. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Природничі науки*. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2010. Випуск 2. С. 293-300.
15. Школа О. Проблеми формування і діагностики наукового світогляду майбутніх учителів фізики. *Технологічне забезпечення STEM-освіти в умовах підготовки фахівця природничо-математичного напряму*. Міжнародна науково-методична конференція, присвячена 105 річниці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, 26-27 жовтня 2023 р. Кам'янець-Подільський: К-ПНУ, 2023. URL: https://mvf.kpnu.edu.ua/stem-mizhnarodna-naukova-konferentsiia/

Hanna CHERNIUK, Igor KASIANYK, Borys MATVIYCHUK, Olga MATUZ

Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohiienko University

USE OF BIBLICAL METHODOLOGY IN EDUCATION AND THE FORMATION OF STUDENTS' WORLDVIEW ON LEARNING ABOUT THE NOOSPHERE

Annotation. Advice, laws, commandments of the Bible determine the existence of human life. They are the methodological basis of the educational process. The books of the Bible contain information about the creation of light, the atmosphere, land and oceans, the biosphere and man, about the connections and relationships between man, society and nature. It is suggested to study the books of the Bible from scientific research and educational positions. Has no scientific law or dogma that cannot be found directly or indirectly in the scriptures of the Bible. On the basis of many years of experience in teaching physical geography, four successive stages of formation of students' outlook on the problems of interaction of society, man and nature and the concept of the noosphere in the process of studying geographical disciplines from the 1st to the 5th courses have been established: education, geographic, theoretical and philosophical.

According to the results of the analysis of the teachings of V. I. Vernadskyi and modern science about the biosphere and noosphere, about the solar-terrestrial connections of inert and living matter and the origin and evolution of living matter and the biosphere, it was established that the noosphere is essentially the spiritual sphere of the mental activity of every person and humanity as a whole in the space-time continuum. The noosphere is the spiritual part of the biosphere, it is born and exists together with the birth and existence of man and humanity, and after biological death it ceases to exist in the material system of the biosphere and passes to the spiritual level of existence, beyond the dimensions of our material worldview. All natural and social phenomena and processes are controlled by the spiritual sphere, which includes the sphere of the human mind – the noosphere. Earth's shells and biosphere were created for human life and activities with all the necessary space-planetary ecological conditions.

Key words: physical geography, society and nature, worldview, education, Bible, spiritual sphere, biosphere, noosphere, theosphere, geosystem.

Отримано: 7.11.2023